

Πώς να εφαρμόσετε τον κανονισμό της βιολογικής γεωργίας για να αυξήσετε την παραγωγή και τη χρήση βιολογικού σπόρου

*Συστάσεις για πολιτική
δράση από τις εθνικές
και περιφερειακές αρχές.*

LIVESEED

www.liveseed.eu

Συντάκτες

Matteo Petitti, Riccardo Bocci, Bram Moeskops,
Alexandra Fuss και Monika Messmer.

Συγγραφείς

Alexandra Fuss (IFOAM-EU): Εισαγωγή.

Μέτρα για την τόνωση της παραγωγής και της χρήσης
βιολογικού σπόρου.

**Tina Kovács (ÖMKI) & Tove Mariegaard Pedersen
(SEGES):** Δοκιμές ποικιλιών για βιολογικές καλλιέργειες.

Maaïke Raaijmakers (Bionext): Εθνικό παράρτημα.
Ισοδύναμες ποικιλίες. Αγενές Πολλαπλασιαστικό υλικό.

**Freya Schäfer, Xenia Gatzert & Katharina
Brühl (FiBL-DE):** Ομάδες εμπειρογνομώνων.

Βάσεις δεδομένων βιολογικού σπόρου.

Matteo Petitti & Riccardo Bocci (Rete Semi Rurali):
Εναλλακτικές πηγές βιολογικού σπόρου

Νοέμβριος 2018 - Ενημέρωση Ιανουάριος 2020

Το παρόν φυλλάδιο εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου **LIVESEED**, το οποίο έλαβε χρηματοδότηση από το πρόγραμμα έρευνας και καινοτομίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης Horizon 2020 βάσει της συμφωνίας επιχορήγησης αριθ. 727230 και από την Ελβετική Κρατική Γραμματεία για την Εκπαίδευση, την Έρευνα και την Καινοτομία με αριθμό σύμβασης 17.00090.

Οι πληροφορίες που περιέχονται σε αυτή τη δημοσίευση αντικατοπτρίζουν μόνο την άποψη του συγγραφέα. Όλες οι φωτογραφίες ανήκουν στο LIVESEED, εκτός από τις σελίδες 14, 16 και 22 (ευγενική προσφορά de Bolster).

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	3
Μέρος πρώτο - Μέτρα πολιτικής	4
1.1 Μέτρα για την τόνωση της παραγωγής και της χρήσης βιολογικών σπόρων	4
1.1.1 Εκπαίδευση	4
1.1.2 Επιδοτήσεις	4
1.1.3 Πρόσβαση σε εγκαταστάσεις καθαρισμού για παραγωγούς βιολογικών σπόρων	5
1.1.4 Δοκιμές ποικιλιών για τις βιολογικές καλλιέργειες	5
1.2 Κανόνες παρέκκλισης	7
1.3 Εθνικό Παράρτημα	8
1.4 Ισοδύναμες ποικιλίες	10
1.5 Αγενές Πολλαπλασιαστικό υλικό	11
1.6 Ομάδες Εμπειρογνωμόνων	12
1.6.1 Ο ρόλος και θητεία των Ομάδων Εμπειρογνωμόνων	12
Μέρος δεύτερο - Βάσεις δεδομένων βιολογικού σπόρου	14
2.1 Μεταφόρτωση (Upload) προσφοράς σπόρου στις εθνικές βάσεις δεδομένων	15
2.2 Χαρακτηριστικά και λειτουργίες των εθνικών βάσεων δεδομένων βιολογικών σπόρων	15
2.3 Η βάση δεδομένων του δρομολογητή της Ευρωπαϊκής Ένωσης	16
Μέρος τρίτο - Εναλλακτικές πηγές βιολογικών σπόρων	18
3.1 Παραδοσιακές ποικιλίες και ιδιοπαραγόμενος σπόρος	18
3.2 Πληθυσμοί και Βιολογικό Ετερογενές Υλικό	20

Εισαγωγή

Σύμφωνα με τις αρχές του ευρωπαϊκού κανονισμού 834/2007 (άρθρο 4), η βιολογική γεωργία θα πρέπει να χρησιμοποιεί βιολογικές εισροές, οπουδήποτε απαιτείται εξωτερική εισροή.

Οι κανόνες εφαρμογής που ορίζονται στον κανονισμό EC 889/2008 αναφέρουν ότι το αγενές πολλαπλασιαστικό υλικό και οι σπόροι προς καλλιέργεια που χρησιμοποιούνται στη βιολογική γεωργία πρέπει επίσης να είναι βιολογικοί (άρθρο 45). Σε όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) υπάρχει σήμερα έλλειψη βιολογικών σπόρων και επομένως οι βιοκαλλιεργητές μπορούν να αιτηθούν παρέκκλιση από τον κανονισμό για τη χρήση μη επεξεργασμένου συμβατικού σπόρου. Σύμφωνα με το νέο Κανονισμό Βιολογικής Γεωργίας 2018/848 που θα τεθεί σε ισχύ το 2021 αυτές οι παρεκκλίσεις θα πρέπει να σταματήσουν μέχρι την 1η Ιανουαρίου του 2036, μετά το πέρας της οποίας ημερομηνίας θα πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο οι βιολογικοί σπόροι.

Οι μεμονωμένες αιτήσεις για τέτοιες παρεκκλίσεις μπορούν να συμβάλουν στην ευαισθητοποίηση σχετικά με το γεγονός ότι οι γεωργοί πρέπει «κατ' αρχήν» να χρησιμοποιούν βιολογικούς σπόρους. Φυσικά, αυτό είναι αποτελεσματικό μόνο αν υπάρχουν τουλάχιστον κάποιοι διαθέσιμοι βιολογικοί σπόροι. Οι αυστηροί κανόνες παρέκκλισης σε μια κατάσταση όπου δεν υπάρχουν βιολογικοί σπόροι στην αγορά, μπορεί να είναι αντιπαραγωγικοί.

Αντίθετα, όταν υπάρχει ήδη σημαντική προσφορά βιολογικών σπόρων από κατάλληλες ποικιλίες, οι αυστηροί κανόνες που διέπουν το καθεστώς παρέκκλισης μπορούν να αποτελέσουν ένα αποτελεσματικό μέτρο πολιτικής για τη μείωση του αριθμού των παρεκκλίσεων και την αύξηση της χρήσης των διαθέσιμων βιολογικών σπόρων. Επιθυμητό αποτέλεσμα μιας τέτοιας συνθήκης είναι οι γεωργοί να ζητούν περισσότερους βιολογικούς σπόρους των ποικιλιών που καλλιεργούν, παρακινώντας έτσι τους σποροπαραγωγούς να αυξήσουν την παραγωγή βιολογικών σπόρων.

Το ερευνητικό έργο LIVESEED αναπτύχθηκε με σκοπό να διερευνήσει τρόπους επέκτασης της παραγωγής και της χρήσης βιολογικών σπόρων, ώστε να συμβάλει στη δημιουργία ισότιμων όρων ανταγωνισμού μεταξύ των βιοκαλλιεργητών σε διαφορετικές χώρες της ΕΕ. Ως έργο πολλών εταιριών, το LIVESEED συνδυάζει συμπληρωματικές γνώσεις από ερευνητές, επαγγελματίες και υπεύθυνους χάραξης πολιτικής. Το πρόγραμμα διεξήγαγε μια εις βάθος ανάλυση σχετικά με την τρέχουσα εφαρμογή της ρύθμισης όσον αφορά τους βιολογικούς σπόρους σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, με στόχο την ενίσχυση και την εναρμόνιση της εφαρμογής των νομοθετικών πλαισίων και την αύξηση της διαθεσιμότητας βιολογικών σπόρων στην αγορά.

Οι τεχνικές βελτιώσεις των εθνικών βάσεων δεδομένων μπορούν να αυξήσουν την προβολή των διαθέσιμων βιολογικών σπόρων και να διευκολύνουν την εφαρμογή οποιασδήποτε πολιτικής σχετικής με τις παρεκκλίσεις. Επιπλέον πολιτικά μέτρα μπορούν να συμβάλουν στην αντιμετώπιση των νομοθετικών ελλείψεων, στη διευκόλυνση της πρόσβασης σε πληροφορίες σχετικά με τους βιολογικούς σπόρους και στην αποτελεσματική διαχείριση των παρεκκλίσεων. Το παρόν φυλλάδιο συγκεντρώνει συγκεκριμένες συστάσεις και καλές γεωργικές πρακτικές για τη βελτίωση της χρήσης βιολογικού σπόρου και αγενούς πολλαπλασιαστικού υλικού σε εθνικό επίπεδο. Περιέχει πρακτικά παραδείγματα που θα δώσουν χρήσιμες απαντήσεις στις εθνικές ή περιφερειακές αρχές, οργανισμούς πιστοποίησης, εταιρείες σπόρων και γεωργούς στα παρακάτω ερωτήματα:

- Πώς να εφαρμόσετε τον κανονισμό βιολογικής γεωργίας για τους βιολογικούς σπόρους σε εθνικό (περιφερειακό) επίπεδο;
- Πώς να τονώσετε την παραγωγή και χρήση βιολογικού σπόρου;

Μέρος πρώτο

- Μέτρα πολιτικής

1.1 Μέτρα για την τόνωση της παραγωγής και της χρήσης βιολογικού σπόρου

Για να αυξηθεί η διαθεσιμότητα βιολογικών σπόρων απαιτούνται περισσότεροι παραγωγοί βιολογικών σπόρων. Οι εθνικές ή περιφερειακές αρχές μπορούν να υποστηρίξουν αυτήν την εξέλιξη με διάφορους τρόπους. Τα μέτρα μπορούν να ενσωματωθούν στα εθνικά ή περιφερειακά σχέδια δράσης για τη βιολογική γεωργία, ενημερώνοντας για τις σωστές στρατηγικές προς επίτευξη των στόχων¹. Μερικά παραδείγματα υποστηρικτικών μέτρων και πρακτικών δίνονται παρακάτω.

1.1.1 Εκπαίδευση

Στη Λετονία το υπουργείο προσφέρει εκπαίδευση για βιοκαλλιεργητές η οποία είναι υποχρεωτική για να δικαιούται κανείς κρατική επιχορήγηση. Η εκπαίδευση 180 ωρών περιλαμβάνει διαλέξεις σχετικά με την παραγωγή σπόρων, ειδικά για ιδιοπαραγόμενους σπόρους από τους γεωργούς και τίθεται επί τάπητος το πρόβλημα της φυτοϋγείας των σπόρων. Στη Ρουμανία έχει θεσπιστεί ένας κανόνας σύμφωνα με τον οποίο όλοι οι παραγωγοί σπόρων (συμβατικοί και βιολογικοί) πρέπει να παρακολουθήσουν μία εκπαίδευση και να υποβληθούν σε εξέταση από τον Εθνικό Οργανισμό Αδειοδότησης Σπόρων, πριν από την επίσημη εγγραφή τους ως σποροπαραγωγοί. Υπάρχουν διαφορετικά επίπεδα πιστοποίησης ανάλογα με τις δραστηριότητες στην παραγωγή σπόρων: τον παραγωγό σπόρων, την εταιρεία σπόρων και τον έμπορο σπόρων.

1.1.2 Επιδοτήσεις

Οι επιδοτήσεις για την παραγωγή ή την χρήση πιστοποιημένων σπόρων είναι στρατηγική που έχουν εφαρμόσει κατά καιρούς ορισμένες χώρες στα Προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξής τους.

Υποστήριξη της παραγωγής βιολογικού σπόρου

Στην Εσθονία, οι βιοκαλλιεργητές δημητριακών και πατάτας που χρησιμοποιούν πιστοποιημένους βιολογικούς σπόρους λαμβάνουν 20% υψηλότερες ενισχύσεις από τα προγράμματα της Κ.Α.Π. Παρόμοια μέτρα στο πλαίσιο των ενισχύσεων για την βιολογική γεωργία είναι γνωστά στην Τσεχική Δημοκρατία και τη Σλοβενία. Το ποσό (αριθμός) των επιδοτήσεων που παρέχονται για ορισμένες καλλιέργειες εξαρτάται από τις εθνικές πολιτικές². Στη Λετονία, υπάρχουν επιδοτήσεις για βιολογικούς και συμβατικούς παραγωγούς σπόρων, με μια ελάχιστη παραγωγή ανά εκτάριο. Η Λιθουανία υποστηρίζει τους παραγωγούς βιολογικών σπόρων με παρόμοια μέτρα, στο πλαίσιο του Σχεδίου Αγροτικής Ανάπτυξης για την Βιολογική Γεωργία.

Υποστήριξη της χρήσης πιστοποιημένων σπόρων

Σε πολλές χώρες, η χρήση ιδιοπαραγόμενου σπόρου μπορεί να φτάσει το 90%, τόσο στην συμβατική όσο και στην βιολογική γεωργία, ανάλογα με την καλλιέργεια και την περιοχή. Αντίθετα, οι εθνικές αρχές επιθυμούν συνήθως να ενθαρρύνουν τη χρήση πιστοποιημένων σπόρων από συμβατικούς και βιολογικούς γεωργούς μέσω επιδοτήσεων. Στη Λιθουανία, οι γεωργοί λαμβάνουν επιδότηση εάν χρησιμοποιούν πιστοποιημένους σπόρους (είτε βιολογικούς είτε συμβατικούς): το 2016 ανέρχονταν σε 16 ευρώ ανά εκτάριο για τα σιτηρά. Οι καλλιεργητές που χρησιμοποιούν ιδιοπαραγόμενους σπόρους δεν λαμβάνουν αυτή την επιπλέον χρηματοδότηση. Οι ειδικοί όροι για τις εν λόγω επιδοτήσεις ορίζονται στον εθνικό τους κανονισμό.

¹ Meredith, S., Lampkin, N., Schmid, O., (2018). *Organic Action Plans: Development, implementation and evaluation*. (Οργανικά σχέδια δράσης: Ανάπτυξη, εφαρμογή και αξιολόγηση) Second edition, IFOAM EU, Brussels.
² Stolze, M., Sanders, J., Kasperczyk, N., Madsen, G., Meredith, S., (2016): *CAP 2014 - 2020: Organic farming and the prospects for stimulating public goods*. (Βιολογική γεωργία και οι προοπτικές τόνωσης των δημόσιων αγαθών) IFOAM EU, Brussels.

1.1.3 Πρόσβαση σε εγκαταστάσεις καθαρισμού σπόρων για παραγωγούς βιολογικού σπόρου

Σύμφωνα με τους Ευρωπαϊκούς κανονισμούς για τη βιολογική γεωργία, οι εγκαταστάσεις επεξεργασίας βιολογικού σπόρου πρέπει να πιστοποιούνται ειδικά ως βιολογικές. Η κοινή χρήση εγκαταστάσεων με συμβατικές και βιολογικές λειτουργίες είναι δυνατή αν ακολουθηθούν αυστηρά πρωτόκολλα διαχείρισης που εξασφαλίζουν την αποφυγή της επιμόλυνσης.

Δεδομένου ότι η εγκατάσταση και η λειτουργία ολοκληρωμένων εγκαταστάσεων καθαρισμού σπόρων είναι δαπανηρή, η παραγωγή βιολογικού σπόρου θα μπορούσε να προωθηθεί με την δημιουργία μικρών κινητών μονάδων καθαρισμού ή με την δημιουργία μεγαλύτερων μονάδων σε κεντρικές τοποθεσίες (π.χ. σε ένα ερευνητικό κέντρο), εύκολα προσβάσιμες τόσο σε μικρούς παραγωγούς βιολογικού σπόρου όσο και σε γεωργούς που επιθυμούν να αναπαράγουν με ασφάλεια τους δικούς τους βιολογικούς σπόρους.

1.1.4 Δοκιμές βιολογικών ποικιλιών

Οι «μετά την εγγραφή» δοκιμές για βιολογικές ποικιλίες, όπου οι ποικιλίες ή οι πληθυσμοί δοκιμάζονται για τις επιδόσεις τους υπό συνθήκες βιολογικής καλλιέργειας, επιτρέπουν στους γεωργούς, τους ερευνητές και τους παραγωγούς σπόρων την αξιολόγηση της απόδοσης όλων των ποικιλιών (οργανικής ή συμβατικής βελτίωσης) σε συνθήκες βιολογικής καλλιέργειας. Οι δοκιμές των βιολογικών ποικιλιών είναι απαραίτητες για την ανάπτυξη καταλόγων των πλέον κατάλληλων ποικιλιών συνιστώμενων για βιολογική παραγωγή σε συγκεκριμένες περιοχές. Οι κατάλογοι αυτοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην αύξηση της ζήτησης βιολογικού σπόρου και ποικιλιών προσαρμοσμένων στη βιολογική γεωργία. Τα αποτελέσματα των δοκιμών βιολογικών ποικιλιών μπορούν επίσης να χρησιμεύσουν ως βάση για την αξιολόγηση του κατά πόσον μια ποικιλία είναι κατάλληλη ή ανάλογη με άλλες ποικιλίες. Η οργάνωση δοκιμών ποικιλίας «μετά την εγγραφή» είναι πολύ διαφορετική ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες (για μερικά παραδείγματα δείτε τα παρακάτω πεδία).

Προκειμένου να ενθαρρυνθούν οι βελτιωτές να επιλέξουν σπόρους ειδικά για συνθήκες βιολογικής καλλιέργειας, είναι ζωτικής σημασίας η δοκιμή της «Καλλιεργητικής Αξίας και Χρήσης» (δοκιμή VCU), η οποία είναι υποχρεωτική για την εγγραφή των ποικιλιών στις αροτραίες καλλιέργειες, να διεξαχθεί επίσης υπό συνθήκες βιολογικής γεωργίας. Σήμερα, αυτό είναι δυνατό μόνο σε λίγα ευρωπαϊκά κράτη μέλη και μόνο σε μικρό αριθμό καλλιεργειών (κυρίως για το σιτάρι).

Γαλλία

Ένα δίκτυο συνεργασίας για δοκιμές ποικιλιών αροτραίων καλλιεργειών δημιουργήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 2000 από το Γαλλικό Ινστιτούτο Έρευνας για την Βιολογική Γεωργία (ITAB). Το ITAB συντονίζει διάφορους ενδιαφερόμενους, όπως συμβούλους, βιολογικούς συνεταιρισμούς, γεωργικά επιμελητήρια, τοπικές οργανώσεις βιολογικών γεωργών, εταιρείες σπόρων και ερευνητές. Οι δοκιμές γίνονται τόσο σε βιολογικά αγροκτήματα όσο και σε πειραματικούς σταθμούς. Οι δοκιμές ποικιλίας συμπληρώνουν τις δραστηριότητες οργανικής βελτίωσης και οι μισές από τις εξεταζόμενες ποικιλίες προέρχονται από άλλες χώρες, όπως η Ελβετία, η Αυστρία και η Γερμανία. Οι τοπικές οργανώσεις λαμβάνουν δημόσια οικονομική στήριξη για τη δημιουργία και την οργάνωση των δοκιμών. Το ITAB καλύπτει τα δικά του έξοδα και λαμβάνει στήριξη μέσω των συνδρομών των γεωργών για το συντονισμό του δικτύου και τη διάδοση των αποτελεσμάτων του. Οι πληροφορίες σχετικά με τις επιδόσεις των ποικιλιών σε συνθήκες βιολογικής γεωργίας έχουν βελτιώσει την επιλογή των ποικιλιών για τους βιοκαλλιεργητές της χώρας. Στη Γαλλία είναι επίσης δυνατή η επίσημη δοκιμή VCU για χειμερινές ποικιλίες σίτου με συμπληρωματικές δοκιμές για βιολογική γεωργία (Laurence Fontaine και Frédéric Rey από το ITAB).

Πολωνία

Το Ινστιτούτο Εδαφικής Επιστήμης και Φυτικής Παραγωγής - Ινστιτούτο Κρατικής Έρευνας (IUNG-PIB), το οποίο ελέγχεται από το Υπουργείο Γεωργίας και Αγροτικής Ανάπτυξης, ξεκίνησε μια σειρά δοκιμών ποικιλιών για τη βιολογική γεωργία πριν από 15 χρόνια, όταν αυξήθηκε σημαντικά η εθνική έκταση με βιολογικές καλλιέργειες. Υπήρχε η απαίτηση από την αγορά, τους βιοκαλλιεργητές, τους γεωργικούς συμβούλους και την κυβέρνηση να βρεθούν οι επιδόσεις που είχαν οι συμβατικές ποικιλίες, κάτω από συνθήκες βιολογικής καλλιέργειας. Για να ανταποκριθεί σε αυτή την απαίτηση, το IUNG-PIB δημιούργησε ένα δίκτυο βιολογικών πειραματικών δοκιμών τόσο στο εργαστήριο όσο και σε αγροκτήματα. Το 2018 δημιουργήθηκε το Εθνικό Πρόγραμμα Αξιολόγησης Βιολογικών Ποικιλιών, με τη συνεργασία του Κέντρου Έρευνας για την Αξιολόγηση Ποικιλιών (COBORU). Το 2018 άρχισαν δοκιμές σε βιολογικά αγροκτήματα για χειμερινά (σίκαλη, σιτάρι, σιταροσίκαλη) και εαρινά σιτηρά (κριθάρι, βρώμη, σιτάρι), ενώ στο μέλλον θα συμπεριληφθούν και τα όσπρια. Ως αποτέλεσμα αυτού του ελέγχου θα καταρτισθεί κατά τα προσεχή έτη κατάλογος των συνιστώμενων ποικιλιών για βιοκαλλιεργητές. Οι ποικιλίες επιλέγονται σε συνεννόηση με τους βελτιωτές, ανάλογα με το μερίδιο αγοράς και τα ειδικά χαρακτηριστικά τους (δηλαδή αντοχή στα παθογόνα, ανθεκτικότητα κατά των ζιζανίων κ.λπ.). Το IUNG συνεργάζεται με το Κέντρο Γεωργικών Συμβουλευτικών Υπηρεσιών για τη διάδοση των αποτελεσμάτων μεταξύ των γεωργών (Jaroslaw Stalenga από το IUNG-PIB).

1.2 Κανόνες παρέκκλισης

Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι γεωργοί έχουν πρόσβαση σε επαρκή ποσότητα σπόρων και πολλαπλασιαστικού υλικού, ο κανονισμός της ΕΕ 834/2007 επιτρέπει παρεκκλίσεις για τη χρήση μη βιολογικών σπόρων και αγενούς πολλαπλασιαστικού υλικού σε εκείνες τις περιπτώσεις όπου αυτοί δεν είναι διαθέσιμοι από τη βιολογική παραγωγή. Εξαιρέσεις στη χρήση φυτικού υλικού βιολογικής παραγωγής θα πρέπει να μειωθούν στο ελάχιστο: οι άδειες να χορηγούνται μόνο για μία καλλιεργητική περίοδο, για σπόρους που δεν έχουν υποστεί χημική επεξεργασία και μόνον εάν ο γεωργός μπορεί να αποδείξει ότι δεν υπήρχαν διαθέσιμοι βιολογικοί σπόροι πριν από τη σπορά, βάσει της εθνικής βάσης δεδομένων βιολογικών σπόρων.

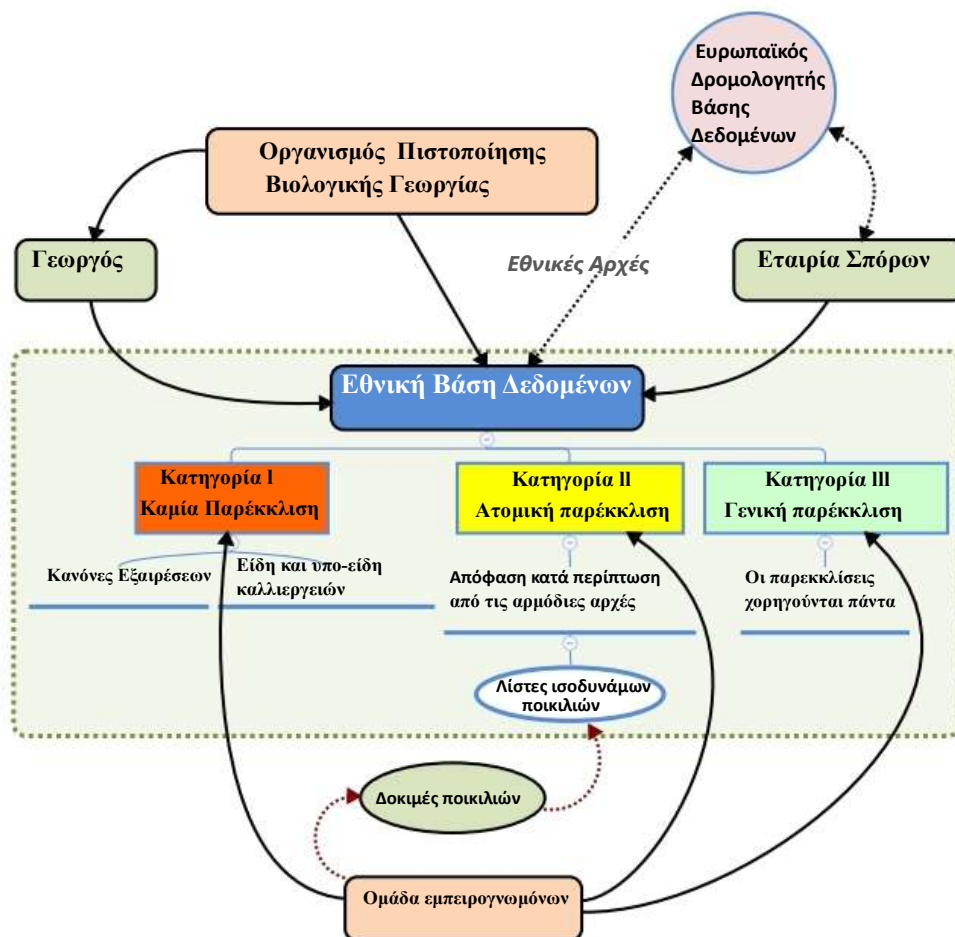
Σύμφωνα με την εφαρμογή του άρθρου 45 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 889/2008, η άδεια χρήσης σπόρων ή πατατόσπορου που δεν έχουν ληφθεί με μεθόδους βιολογικής παραγωγής επιτρέπεται να χορηγείται μόνο στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- α) όταν δεν υπάρχει καταχωρημένη στην εθνική βάση δεδομένων βιολογικών σπόρων η ποικιλία του είδους που επιθυμεί να καλλιεργήσει ο καλλιεργητής.
- β) εάν ο καλλιεργητής ζήτησε σε ένα εύλογο χρονικό διάστημα πριν από την φύτευση ή την σπορά, βιολογικό σπόρο ή πατατόσπορο και δεν υπήρχε διαθεσιμότητα από κανέναν προμηθευτή.
- γ) όταν η ποικιλία που επιθυμεί ο καλλιεργητής δεν έχει καταχωρηθεί στη βάση δεδομένων και ο καλλιεργητής είναι σε θέση να αποδείξει ότι καμία από τις εγγεγραμμένες εναλλακτικές ποικιλίες του ίδιου είδους δεν είναι κατάλληλη.
- δ) όταν προορίζεται για χρήση σε έρευνα, δοκιμή αγρού μικρής κλίμακας ή για λόγους διατήρησης της ποικιλίας και έχει συμφωνηθεί από την αρμόδια αρχή του κράτους μέλους.

Διαφορετικές κατηγορίες με βάση τη διαθεσιμότητα βιολογικού σπόρου ανά είδος: Είδη για τα οποία υπάρχουν επαρκείς ποσότητες σπόρου, ή πατατόσπορου, που έχουν παραχθεί με βιολογικό τρόπο και για σημαντικό αριθμό ποικιλιών σε όλες τις περιοχές της Κοινότητας - επομένως για τις οποίες δεν επιτρέπονται παρεκκλίσεις - ορίζονται στο παράρτημα Χ.

Για άλλα είδη, άδειες για παρεκκλίσεις χορηγούνται μόνο σε μεμονωμένους χρήστες για μία μόνο καλλιεργητική περίοδο κάθε φορά (ατομικές παρεκκλίσεις) και η αρχή ή ο φορέας που είναι υπεύθυνος για τον έλεγχο των παρεκκλίσεων αυτών θα πρέπει να καταγράψει τις εγκεκριμένες ποσότητες σπόρου ή πατατόσπορου που εγκρίθηκαν.

Η αρμόδια αρχή του κράτους μέλους μπορεί να χορηγήσει γενική άδεια, η οποία ισχύει για όλους τους καλλιεργητές, εφόσον δεν διατίθεται βιολογικός σπόρος από ένα συγκεκριμένο είδος στην παραπάνω βάση δεδομένων.

Σχεδιάγραμμα 1. Υπόδειγμα εφαρμογής των παρεκκλίσεων για τη χρήση μη βιολογικού σπόρου που δεν έχει υποστεί χημική επεξεργασία. Οι κατηγορίες I, II και III καθορίζουν εάν εφαρμόζεται: κανένα, ατομικό, ή γενικό σύστημα παρέκκλισης. Οι Ομάδες Εμπειρογνομήνων (βλέπε 1.6) καταχωρούν κάθε είδος ή υποείδος καλλιέργειας σε μία από τις τρεις κατηγορίες, ανάλογα με τη διαθεσιμότητα των βιολογικά παραγόμενων σπόρων και την επιλογή κατάλληλων ποικιλιών προσαρμοσμένων στην περιοχή και στις συνθήκες βιολογικής καλλιέργειας (Δοκιμές Ποικιλιών, βλέπε 1.1.4). Οι εταιρείες σπόρων καταχωρούν τους βιολογικούς σπόρους που διατίθενται στο εμπόριο στις εθνικές βάσεις δεδομένων για τους βιολογικούς σπόρους (βλέπε μέρος 2), όπου οι γεωργοί μπορούν να ελέγξουν την διαθεσιμότητα σπόρων. Το μοντέλο αυτό βασίζεται στον κανονισμό ΕΕ 834/2007 και στον κανονισμό εφαρμογής του ΕΕ 889/2008, ο οποίος ισχύει μέχρι την 1η Ιανουαρίου 2021, οπότε και θα αντικατασταθεί από τον νέο κανονισμό ΕΕ 2018/848 για τη βιολογική γεωργία. Αυτό μπορεί να συνεπάγεται την εξαφάνιση της Κατηγορίας III.

1.3 Εθνικό Παράρτημα

Μέχρι σήμερα δεν είναι δυνατό να βρεθεί κανένα είδος για το οποίο να είναι διαθέσιμος επαρκής βιολογικός σπόρος ή αγενές πολλαπλασιαστικό υλικό για ολόκληρη την ΕΕ, ώστε να μπει στο παράρτημα Χ. Ως εκ τούτου, ορισμένες χώρες (Ολλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Λουξεμβούργο, Σουηδία, Βέλγιο και Ελβετία) ανέπτυξαν και εφάρμοσαν Εθνικά Παραρτήματα στα οποία καταχωρούν είδη ή υποείδη για τα οποία υπάρχει επαρκής βιολογικός σπόρος στις χώρες τους και συνεπώς δεν επιτρέπονται παρεκκλίσεις. Στις χώρες αυτές, οι καλλιέργειες χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες σε σχέση με το εφαρμοζόμενο καθεστώς παρέκκλισης: (I) καμία παρέκκλιση σύμφωνα με το εθνικό παράρτημα, (II) ατομική παρέκκλιση ανά γεωργό · και (III) γενική παρέκκλιση (σχήμα 1).

Στις χώρες όπου υπάρχει Εθνικό Παράρτημα, πρέπει να καθοριστούν σαφή κριτήρια για την ταξινόμηση. Αυτό το καθήκον συνήθως το αναλαμβάνει μία ή περισσότερες Ομάδες Εμπειρογνομήνων, οι οποίες συμμετέχουν επίσης στην ίδια την ετήσια διαδικασία ταξινόμησης (Εικ.1). Η πολύ-παραγοντική σύνθεση των Ομάδων Εμπειρογνομήνων διασφαλίζει ότι στην διαδικασία θα συμπεριληφθούν οι γνώσεις και η εμπειρία όλων των εμπλεκόμενων φορέων (βλ. Κεφάλαιο 1.6 Ομάδες Εμπειρογνομήνων). Για να καθοριστούν ποια (υπο)είδη μπορούν να τοποθετηθούν στο Εθνικό Παράρτημα (που ονομάζεται επίσης Κατηγορία 1), πρέπει να ληφθούν υπόψη τα ακόλουθα ερωτήματα για κάθε καλλιέργεια:

- Είναι διαθέσιμος βιολογικός σπόρος για τις κύριες ποικιλίες που χρησιμοποιούνται από τους βιοκαλλιεργητές;
- Είναι η λίστα επαρκής σε ποσότητα και ποικιλία για διαφορετικούς τύπους εδάφους, περιοχές, εποχές και αγορές;
- Εάν η ποικιλία δεν επαρκεί για ολόκληρη την καλλιέργεια, μπορεί η καλλιέργεια αυτή να χωριστεί σε υπο-καλλιέργειες;
- Μπορούν οι (κύριες) ποικιλίες σε περίπτωση έλλειψης να αντικατασταθούν από άλλες ισοδύναμες ποικιλίες;
- Ο αριθμός των παραγωγών βιολογικού σπόρου είναι αρκετά μεγάλος για να αποφεύγονται τα μονοπώλια;

Τα βασικά εργαλεία για μια τεκμηριωμένη διαδικασία λήψης αποφάσεων είναι τα εξής:

- Μία επισκόπηση των ποικιλιών από τις οποίες προέρχονται οι βιολογικά παραγόμενοι σπόροι είναι η εθνική βάση δεδομένων βιολογικού σπόρου. Επιπλέον, οι εταιρείες σπόρων που συμμετέχουν στην ομάδα εμπειρογνομόνων παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τις νέες ποικιλίες που

ΤΟ ΟΛΛΑΝΔΙΚΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ³

Δεδομένου του ισχυρού τομέα σπόρων στη χώρα, η ολλανδική κυβέρνηση αποφάσισε το 2003 να αναπτύξει το δικό της Εθνικό Παράρτημα - έναν κατάλογο καλλιεργειών και υπο-καλλιεργειών για τις οποίες υπάρχει επαρκής βιολογικός σπόρος στην εθνική βάση δεδομένων και για τον οποίο δεν θα χορηγηθούν άδειες παρεκκλίσεων.

Μαζί με τους αγρότες και τους παραγωγούς σπόρων, το Ινστιτούτο Louis Bolk ανέπτυξε κριτήρια για να καθορίσει ποιες (υπο) καλλιέργειες θα μπορούσαν να καταχωρηθούν στο Εθνικό Παράρτημα. Το 2003 συγκροτήθηκαν ομάδες εμπειρογνομόνων (βλέπε κεφάλαιο 1.6 ομάδες εμπειρογνομόνων) και το 2004 τέθηκε σε εφαρμογή το πρώτο Ολλανδικό Εθνικό Παράρτημα. Έκτοτε το σύστημα αυτό έχει διαδοθεί βήμα βήμα ως αποδεδειγμένο σύστημα για την αύξηση της παραγωγής και της χρήσης βιολογικού σπόρου και αγενούς πολλαπλασιαστικού υλικού.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. Ένα απόσπασμα της Ολλανδικής βάσης δεδομένων για τους βιολογικούς σπόρους το 2016, το οποίο παρουσιάζει την ταξινόμηση των ειδών και υπο-ειδών δημητριακών σε τρεις κατηγορίες και που εφαρμόζει διαφορετικά συστήματα παρέκκλισης για τους μη βιολογικούς, μη επεξεργασμένους χημικά σπόρους.

Κατηγορία I ή Εθνικό Παράρτημα	Κατηγορία II	Κατηγορία III
Επάρκεια βιολογικού σπόρου μιας ευρείας γκάμας διαθέσιμων ποικιλιών	Ανεπαρκής ποσότητα βιολογικού σπόρου, περιορισμένων διαθέσιμων ποικιλιών	Δεν διατίθεται βιολογικός σπόρος
Καμία παρέκκλιση	Είναι δυνατή ατομική παρέκκλιση	Γενική παρέκκλιση
Σιτάρι Σπέλτα, Σιτάρι καλοκαιρινό, Κριθάρι ανοιξιάτικο, Τριτικάλε χειμερινό	Φαγόπυρο, Βρώμη, Χειμερινή σίκαλη	Σκληρό σιτάρι, Καλοκαιρινή σίκαλη, Καλοκαιρινό τριτικάλε, Χειμερινό κριθάρι, Σόργο

Λίστα προειδοποιήσεων

Στο Γαλλικό σύστημα ταξινόμησης σπόρων για αιτήσεις παρεκκλίσεων, υπάρχει μια τέταρτη κατηγορία, η λεγόμενη λίστα προειδοποίησης. Εδώ οι Εθνικές Ομάδες Εμπειρογνομόνων προσδιορίζουν τις υποψήφιες καλλιέργειες που πρέπει να προστεθούν στο Εθνικό Παράρτημα τα προσεχή 2-3 χρόνια. Στόχος αυτού του προειδοποιητικού καταλόγου είναι να δοθεί στις εταιρείες παραγωγής σπόρων και στους αγρότες η ευκαιρία να προβλέψουν τη νέα κατάσταση, δημιουργώντας έτσι ένα σημαντικό κίνητρο στις εταιρείες παραγωγής σπόρων να αυξήσουν την παραγωγή βιολογικών σπόρων και στους αγρότες να δοκιμάσουν νέες ποικιλίες για τις οποίες διατίθενται ήδη βιολογικοί σπόροι. Οι γεωργοί πρέπει να δικαιολογούν σαφώς στον οργανισμό πιστοποίησης τους τη χρήση μη βιολογικών σπόρων για καλλιέργειες που υπάρχουν στον κατάλογο προειδοποιήσεων.

³ Για μια επισκόπηση των καλλιεργειών κατηγορίας I σε ευρωπαϊκό επίπεδο, βλ. Φυλλάδιο LIVESEED: "Η κατάσταση των βιολογικών σπόρων στην Ευρώπη" https://www.liveseed.eu/wp-content/uploads/2019/12/FNL-FNL-Web-Interactive-NOV19-Booklet2-LIVESEED_web.pdf

θα διατεθούν στην επόμενη καλλιεργητική περίοδο

- Επισκόπηση των παρεκκλίσεων που χορηγήθηκαν στο παρελθόν, μαζί με τις ποσότητες κάθε ποικιλίας. Αυτή η επισκόπηση δίνει πληροφορίες σχετικά με τις ποικιλίες που εξακολουθούν να λείπουν από τη συλλογή των βιολογικών ποικιλιών.

Σταδιακά, αυτές οι καλλιέργειες μπορούν να διαιρεθούν σε υπο-καλλιέργειες ανάλογα με τον τύπο (π.χ. ντομάτα καρδιά ή cherry), την εποχή (π.χ. καλοκαιρινό ή χειμερινό σιτάρι), τον τύπο παραγωγής (θερμοκήπιο ή αγρός) το τμήμα της αγοράς (φρέσκα ή κατεψυγμένα), ούτως ώστε να υπάρξει πλήρης κάλυψη με βιολογικό σπόρο. Για παράδειγμα, στην Ολλανδία, τα πράσινα φασολάκια για την αγορά φρέσκων προϊόντων βρίσκονται στην κατηγορία I, ενώ τα πράσινα φασολάκια για μεταποίηση εξακολουθούν να υπάγονται στην κατηγορία II. Προκειμένου να προωθηθούν περισσότερα είδη καλλιεργειών στην Κατηγορία I είναι απαραίτητο να υπάρχει κάποια ευελιξία (π.χ. εξαίρεση από τον κανόνα) για την προσωρινή επανатаξινόμηση μιας καλλιέργειας στην κατηγορία II από την αρμόδια αρχή. Για παράδειγμα, σε περίπτωση απροσδόκητης έλλειψης σπόρου (π.χ. ο σπόρος δεν επαρκεί λόγω σοβαρής ξηρασίας ή εάν υπάρχουν νέα παράσιτα και ασθένειες, για τις οποίες δεν υπάρχει ακόμη σπόρος ανθεκτικών ποικιλιών).

1.4 Ισοδύναμες ποικιλίες

Για τα είδη καλλιέργειας της κατηγορίας II, οι βιοκαλλιεργητές μπορούν να υποβάλουν αίτηση για μια μοναδική παρέκκλιση, αλλά πρέπει να αποδείξουν ότι δεν υπάρχουν βιολογικοί σπόροι κατάλληλων ποικιλιών με βάση τα στοιχεία που αναφέρονται στην εθνική βάση δεδομένων για τους βιολογικούς σπόρους.

Δεδομένου ότι οι βιολογικοί σπόροι τείνουν να είναι ακριβότεροι από τους συμβατικούς, ορισμένοι γεωργοί προσπαθούν να αποφύγουν τη χρήση βιολογικών σπόρων της κατηγορίας II με τη μετάβαση σε μια άλλη, παρόμοια ποικιλία, για την οποία γνωρίζουν ότι δεν υπάρχει βιολογικός σπόρος. Για να αποφευχθεί αυτή η αθέμιτη πρακτική, η χρήση των λεγόμενων λιστών ισοδυναμίας, οι οποίες συνδέουν ισοδύναμες ή παρόμοιες ποικιλίες, μπορεί να βοηθήσει. Με τη έρευνα στους καταλόγους αυτούς, μπορεί να απορριφθεί ένα αίτημα παρέκκλισης αν υπάρχει βιολογικός σπόρος που διατίθεται από μια ποικιλία με ισοδύναμα χαρακτηριστικά. Προϋπόθεση για την εφαρμογή αυτού του μέτρου είναι ότι οι ποικιλίες που περιλαμβάνονται στον κατάλογο έχουν δοκιμαστεί στην περιοχή χρήσης, κατά προτίμηση κάτω από βιολογικές συνθήκες, και ότι το άτομο που χειρίζεται το αίτημα παρέκκλισης έχει γνώση σχετικά με τις επιδόσεις των εν λόγω ποικιλιών.

Το παράδειγμα της Δανίας

Οι Ομάδες Εμπειρογνωμόνων αξιολογούν όλες τις ποικιλίες (εκτός από το αγενές πολλαπλασιαστικό υλικό) που αναφέρονται στη βάση δεδομένων για τους βιολογικούς σπόρους όσον αφορά την καταλληλότητά τους για βιολογική παραγωγή στο Δανέζικο (ή παρόμοιο) κλίμα. Ως πρώτο βήμα, οι εμπειρογνώμονες καταγράφουν στην εθνική βάση δεδομένων για τους σπόρους, αν μια ποικιλία έχει δοκιμαστεί για καλλιέργεια στη Δανία (ή υπό παρόμοιες κλιματολογικές συνθήκες). Εάν μια ποικιλία παρουσιάζει συγκεκριμένες ευαισθησίες σε ασθένειες ή άλλα ανεπιθύμητα χαρακτηριστικά, θα χαρακτηριστεί ως μη κατάλληλη για βιολογική καλλιέργεια (π.χ. εάν μια ποικιλία σιταριού έχει υψηλή απόδοση κάτω από συμβατικές συνθήκες αλλά είναι ευαίσθητη στην κίτρινη σκωρίαση, δεν θα καταγραφεί ως κατάλληλη). Τα αποτελέσματα από βιολογικές και συμβατικές δοκιμές ποικιλιών των περισσότερων αροτραίων καλλιεργειών είναι διαθέσιμα λίγο μετά τη συγκομιδή σε μια βάση δεδομένων για τις ποικιλίες. Αυτή η βάση δεδομένων χρησιμοποιείται ευρέως από αγρότες, συμβούλους, εταιρείες κλπ. και τα δεδομένα της δημοσιεύονται επίσης σε ετήσια έκθεση.

Ένα αίτημα παρέκκλισης μπορεί να απορριφθεί με ασφάλεια από την ομάδα εμπειρογνωμόνων σε εκείνες τις περιπτώσεις στις οποίες διατίθεται βιολογικός σπόρος από μια ισοδύναμη καλλιέργεια. Η πρακτική αυτή μειώνει τον αριθμό των αιτήσεων για παρεκκλίσεις στις καλλιέργειες για τις οποίες υπάρχει επαρκής ποσότητα βιολογικού σπόρου όπως στα σιτηρά, τα όσπρια, τα χορτοδοτικά φυτά και το τριφύλλι, δεδομένου ότι οι γεωργοί γνωρίζουν ότι δεν θα αποκτήσουν εύκολα άδεια παρέκκλισης για τις καλλιέργειες αυτές.

1.5 Αγενές Πολλαπλασιαστικό υλικό

Η παραγωγή και η χρήση του αγενούς πολλαπλασιαστικού υλικού αποτελεί ιδιαίτερη πρόκληση. Σε αντίθεση με τους περισσότερους σπόρους, το αγενές υλικό φύτευσης δεν μπορεί να αποθηκευτεί για μεγάλο χρονικό διάστημα. Για παράδειγμα, ο πατατόσπορος, τα οπωροφόρα δέντρα, τα φυτά της φράουλας, όλα πρέπει να πωληθούν και να αναφυτευθούν σύντομα μετά την παραγωγή και τη συγκομιδή τους. Ως εκ τούτου, το αγενές πολλαπλασιαστικό υλικό παράγεται

συχνά μέσω προπαραγγελίας, έτσι ώστε τα φυτώρια ή οι εταιρείες σπόρων να γνωρίζουν ακριβώς πόσα δέντρα, φυτά ή πατάτες πρέπει να παράγουν. Σε ορισμένες χώρες της ΕΕ έχουν θεσπιστεί συγκεκριμένοι κανόνες που καθιστούν υποχρεωτική για τους βιοκαλλιεργητές την εκ των προτέρων παραγγελία του αγενούς υλικού φύτευσής τους. Στόχος αυτών των μέτρων είναι η αύξηση της παραγωγής και της χρήσης βιολογικού πολλαπλασιαστικού υλικού.

Πατατόσπορος προς καλλιέργεια στην Ολλανδία

Στην Ολλανδία οι σπόροι πατάτας βρίσκονται στο Εθνικό Παράρτημα από το 2004. Αυτό σημαίνει ότι οι γεωργοί δεν θα λάβουν καμία άδεια παρέκκλισης για τη χρήση συμβατικών πατατόσπορων προς φύτευση, εκτός εάν υπάρξει ξαφνική έλλειψη στην αγορά και όλοι οι βιολογικοί σπόροι πατάτας εξαντληθούν. Όταν εισήχθη αυτός ο κανόνας, ορισμένοι αγρότες προσπάθησαν να παρακάμψουν τη χρήση βιολογικών σπόρων πατάτας καθυστερώντας τις παραγγελίες τους μέχρι το τέλος της περιόδου σποράς.

Στο τέλος εκείνης της περιόδου, οι παραγωγοί βιολογικών σπόρων πατάτας είχαν ήδη πωλήσει το υπόλοιπο απόθεμά τους στη συμβατική αγορά, κι έτσι χορηγήθηκαν ατομικές άδειες παρέκκλισης. Για να αποφευχθεί αυτή η αθέμιτη πρακτική, εισήχθη ο “κανόνας του Φεβρουαρίου”, με τον οποίο οι βιοκαλλιεργητές της Ολλανδίας υποχρεούνται να παραγγέλνουν τις πατάτες τους πριν από την 1η Φεβρουαρίου. Εάν παραγγείλουν τους σπόρους πατάτας μετά την ημερομηνία αυτή, το κάνουν με δική τους ευθύνη: αν όλοι οι βιολογικοί σπόροι πατάτας εξαντληθούν δεν θα έχουν πλέον άδεια παρέκκλισης και δεν θα μπορέσουν να καλλιεργήσουν βιολογικές πατάτες εκείνο το έτος. Αυτός ο πρόσθετος κανόνας λειτουργεί πολύ καλά: όλοι οι βιολογικοί σπόροι πατάτας που παράγονται από εταιρείες σπόρων πωλούνται σε βιοκαλλιεργητές.

Οπωροφόρα δέντρα

Οι παραγωγοί οπωροφόρων δένδρων είναι σε θέση να παραδώσουν τα περισσότερα φυτά για φύτευση, βιολογικής ποιότητας, υπό την προϋπόθεση ότι λαμβάνουν παραγγελίες με επαρκή χρόνο προειδοποίησης. Στη Γερμανία, για παράδειγμα, η FÖKO (μία οργάνωση που συγκεντρώνει 180 βιολογικούς παραγωγούς φρούτων) πρότεινε και εφάρμοσε ένα ειδικό σύνολο κανόνων για τα μήλα, τα αχλάδια, τα κυδώνια και την αχλαδιά nashi, το οποίο έχει γίνει υποχρεωτικό σε όλες τις περιοχές της Γερμανίας από το 2018. Σύμφωνα με αυτό οι γεωργοί υποχρεούνται να παραγγέλνουν τα δέντρα τους εκ των προτέρων με μια ελάχιστη προειδοποίηση παραγγελίας 12 μηνών πριν από τη φύτευση. Έχουν θεσπιστεί επίσης κριτήρια ελάχιστης ποιότητας και κατάλογος ισοδύναμων ποικιλιών και κλώνων. Όταν μια συγκεκριμένη ποικιλία (π.χ. η ποικιλία μήλου Toraz) δεν είναι διαθέσιμη ως βιολογικό απόθεμα, πρέπει να χρησιμοποιηθεί ένας ισοδύναμος κλώνος (π.χ. Red Toraz). Παρόμοιες διατάξεις εφαρμόζονται στο Νότιο Τυρόλο (Ιταλία) και στην Ολλανδία.

1.6 Ομάδες Εμπειρογνωμόνων

Οι Ομάδες Εμπειρογνωμόνων βιολογικού σπόρου είναι εθνικές ομάδες ενδιαφερομένων, οι οποίες εμπλέκονται στην αλυσίδα εφοδιασμού βιολογικών σπόρων. Συμβουλευούν την αρμόδια αρχή της χώρας για την εφαρμογή του κανονισμού. Σύμφωνα με τον κανονισμό βιολογικής γεωργίας, η δημιουργία μιας συμβουλευτικής ομάδας εμπειρογνωμόνων δεν είναι υποχρεωτική. Ωστόσο, η συμμετοχή φορέων σχετικών με τη διαδικασία εφαρμογής μπορεί να προσδώσει μια ευρύτερη αποδοχή και ταχύτερη εφαρμογή του ίδιου του κανονισμού. Γενικά, είναι επιθυμητό όλοι οι ενδιαφερόμενοι φορείς του τομέα βιολογικού σπόρου (συμπεριλαμβανομένων των καλλιεργητών) να εκπροσωπούνται στην ομάδα αυτή. Μέχρι σήμερα, δεν υπάρχουν κοινοί κανόνες ή κατευθυντήριες γραμμές για τον τρόπο με τον οποίο θα πρέπει να δημιουργηθεί και να οργανωθεί μια ομάδα εμπειρογνωμόνων βιολογικού σπόρου και συνεπώς οι ομάδες αυτές διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Επί του παρόντος, υπάρχουν ομάδες εμπειρογνωμόνων στην Αυστρία, το Βέλγιο, τη Γαλλία, τη Γερμανία, τη Λετονία, τη Δανία, την Ολλανδία, το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Σουηδία, την Ελβετία και την Ιταλία. Μπορεί να υπάρχουν περισσότερες από μία ομάδες εμπειρογνωμόνων σε κάθε χώρα, εστιάζοντας σε διαφορετικές καλλιέργειες: για παράδειγμα, η διάκριση μεταξύ οπωροκηπευτικών και αροτραίων καλλιεργειών αποδείχθηκε χρήσιμη, καθώς αυτές οι καλλιέργειες είναι αρκετά διαφορετικές από άποψη καλλιέργειας, παραγωγής σπόρου, εμπορίας σπόρων κλπ. Στην Σουηδία για παράδειγμα υπάρχουν τέσσερις ομάδες εμπειρογνωμόνων, για όσπρια, χορτοδοτικά, λαχανικά και πατάτες. Για τις χώρες που επιθυμούν να δημιουργήσουν μια συμβουλευτική ομάδα βιολογικού σπόρου, καλό είναι να ξεκινήσουν με μία ενιαία ομάδα εμπειρογνωμόνων υπεύθυνη για όλες τις καλλιέργειες, όπως έγινε στη Λετονία.

1.6.1 Ρόλος και Λειτουργία των Ομάδων Εμπειρογνωμόνων

Ο ρόλος και η λειτουργία των ομάδων εμπειρογνωμόνων βιολογικού σπόρου είναι να διατυπώνουν συστάσεις σχετικά με την ταξινόμηση των καλλιεργειών στις διάφορες κατηγορίες. Αυτές οι συστάσεις βασίζονται στη διαθεσιμότητα σπόρου στην εθνική βάση δεδομένων, στις γνώσεις τους ως εμπειρογνώμονες και στις εσωτερικές συζητήσεις μέσα στην ομάδα. Οι γεωργοί ή οι εκπρόσωποι των γεωργών θα πρέπει επίσης να συμπεριληφθούν σε αυτές τις ομάδες εμπειρογνωμόνων, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η διαθεσιμότητα βιολογικού σπόρου για (μελλοντικές) καλλιέργειες κατηγορίας I (χωρίς παρέκκλιση) είναι επαρκής για τη ζήτηση της αγοράς και ότι οι διαθέσιμες ποικιλίες είναι κατάλληλες για τις ανάγκες των γεωργών της χώρας. Οι ομάδες εμπειρογνωμόνων συζητούν τον τρόπο αύξησης της παραγωγής και της χρήσης των βιολογικών σπόρων και αν χρειαστεί, ρίχνουν μια πιο προσεκτική ματιά σε ένα συγκεκριμένο είδος καλλιέργειας και τις αιτήσεις για παρεκκλίσεις που παρέχονται σε αυτό.

Μια αλλαγή κατηγοριοποίησης από γενική άδεια παρέκκλισης σε ατομική άδεια παρέκκλισης ή σε μη παρέκκλιση (κατηγορία I) μπορεί να αυξήσει την ζήτηση για βιολογικούς σπόρους. Αυτή η αλλαγή κατηγορίας γίνεται μετά από διαπραγμάτευση μεταξύ των διαφόρων ενδιαφερομένων και συμβαίνει εντός της ομάδας εμπειρογνωμόνων. Ως αποτέλεσμα, οι προμηθευτές σπόρων δεσμεύονται να παράγουν πιο πολλούς βιολογικούς σπόρους, ενώ οι γεωργοί / παραγωγοί ταυτόχρονα συμφωνούν να ζητήσουν περισσότερους βιολογικούς σπόρους. Η αρμόδια αρχή, σε συνεργασία με τους φορείς ελέγχου και ο διαχειριστής βάσεων δεδομένων, θα εφαρμόσει τα απαραίτητα διοικητικά μέτρα (π.χ. να την συμπεριλάβει σε έναν κατάλογο μη παρέκκλισης ή να δημιουργήσει ειδικούς κανόνες παρέκκλισης). Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι οι συστάσεις των ομάδων εμπειρογνωμόνων πρέπει να γίνονται δεκτές και να εφαρμόζονται από τις εθνικές αρχές με αποτελεσματικό τρόπο, προκειμένου να αποφευχθεί η απώλεια κινήτρων μεταξύ των ενδιαφερομένων να εργαστούν σε αυτές τις ομάδες.

Παραδείγματα οργάνωσης Ομάδων Εμπειρογνομόνων

Στην Ολλανδία οι ομάδες εμπειρογνομόνων χρηματοδοτούνται από την αρμόδια αρχή αλλά έχουν ανεξάρτητη προεδρία. Μια έκθεση προς την αρμόδια αρχή συνοψίζει τις συστάσεις των ομάδων για περαιτέρω εφαρμογή. Σε άλλες χώρες, οι ομάδες εμπειρογνομόνων δημιουργούνται από την αρμόδια αρχή.

Στις περιπτώσεις όπου υπάρχουν περισσότεροι από ένας φορείς ελέγχου / πιστοποίησης (και ορισμένες φορές περισσότερες από μία αρμόδιες αρχές), υιοθετείται μια προεδρία με κυκλική εναλλαγή μεταξύ των φορέων για την εκπροσώπησή τους στην ομάδα εμπειρογνομόνων. Για παράδειγμα, στη Γερμανία υπάρχουν 16 περιφερειακές αρμόδιες αρχές και περισσότεροι από 20 φορείς ελέγχου: στην ομάδα εμπειρογνομόνων για τους σπόρους εκπροσωπούνται από μία αρμόδια αρχή και ένα όργανο ελέγχου, που ορίζονται για να εκπροσωπήσουν τις υπόλοιπες αρχές. Ωστόσο, για να διασφαλιστεί ότι το σύστημα αυτό είναι πραγματικά αντιπροσωπευτικό, είναι σημαντικό οι άλλες αρχές και οι φορείς ελέγχου να συμμετέχουν ακόμη σε ενδιάμεσες συζητήσεις της Ομάδας Εμπειρογνομόνων. Όσον αφορά τη βιομηχανία σπόρων, είναι σημαντικό να έχουν εκπροσώπηση όλοι οι σχετικοί προμηθευτές σπόρων και οι παραγωγοί σπόρου για όλες τις σχετικές καλλιέργειες στην ομάδα εμπειρογνομόνων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Τα μέλη της ομάδας εμπειρογνομόνων προέρχονται από τις εθνικές και περιφερειακές αρχές, καθώς και τους ενδιαφερόμενους φορείς του τομέα των βιολογικών σπόρων με τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους.

Μέλος της ομάδας εμπειρογνομόνων	Εξειδίκευση σε	Συνεισφορά στην ομάδα εμπειρογνομόνων
Εθνικές και περιφερειακές αρχές	Κανονιστικές ρυθμίσεις για τους βιολογικούς σπόρους	Εκπληρώνουν τις νομικές απαιτήσεις και επιτυγχάνουν ευρεία συμφωνία σχετικά με την εφαρμογή τους.
Οργανισμός ελέγχου / οργανισμός πιστοποίησης	Τυπικές απαιτήσεις για τους ελέγχους βιολογικής γεωργίας	Μείωση του διοικητικού φόρτου. Ανάπτυξη τυποποιημένων διαδικασιών για τη διαδικασία αιτημάτων παρέκκλισης.
Διαχειριστής βάσεων δεδομένων	Τεχνική εφαρμογή της εθνικής βάσης δεδομένων για τους βιολογικούς σπόρους	Βελτίωση της λειτουργίας και της ποιότητας της βάσης δεδομένων για τους γεωργούς, τους προμηθευτές σπόρων και τις αρμόδιες αρχές.
Πιστοποίηση σπόρων / γραφείο φυτοϋγείας σπόρων	Τυπικές απαιτήσεις για πιστοποίηση σπόρων	Επιβεβαιώνει ότι λαμβάνονται υπόψη τα θέματα ποιότητας και φυτοϋγείας των σπόρων.
Προμηθευτής σπόρων / Ένωση παραγωγών σπόρων	Καλλιέργειες και ποικιλίες υπό βιολογικό αναπολλαπλασιασμό	Αύξηση της ζήτησης για βιολογικούς σπόρους. Μείωση του οικονομικού ρίσκου για την παραγωγή βιολογικών σπόρων και βελτίωση της κατάστασης της αγοράς για τους βιολογικούς σπόρους.
Σύμβουλος γεωργικής εκμετάλλευσης / εκπρόσωπος γεωργού	Χαρακτηριστικά σχετικών ποικιλιών που απαιτούνται από τους γεωργούς	Αύξηση της ποιότητας και της ποσότητας του βιολογικού σπόρου των ποικιλιών που είναι προσαρμοσμένες στις συνθήκες βιολογικής καλλιέργειας.
Ένωση γεωργών	Βιολογική παραγωγή γενικά	Ενημέρωση της ομάδας εμπειρογνομόνων σχετικά με τη ζήτηση συγκεκριμένων καλλιεργειών και ποικιλιών.
Φορέας διατήρησης της βιοποικιλότητας / ΜΚΟ	Χρήση παραδοσιακών / τοπικών ποικιλιών στη βιολογική γεωργία	Πρωώθηση της βιοποικιλότητας στον τομέα των βιολογικών σπόρων.
Ινστιτούτο έρευνας για τη βιολογική γεωργία	Αποτελέσματα της έρευνας σχετικά με την αγροκομική συμπεριφορά των ποικιλιών	Πρωώθηση της ανάπτυξης του τομέα του βιολογικού σπόρου και οργανικής βελτίωσης.

Μέρος Δεύτερο

- Βάσεις Δεδομένων Βιολογικού Σπόρου

Με τη θέσπιση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2092/91, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1992, η χρήση διαθέσιμων βιολογικών σπόρων (εάν υπάρχουν) καθίσταται υποχρεωτική για τους βιοκαλλιεργητές σε ολόκληρη την ΕΕ. Ωστόσο, η εφαρμογή του κανονισμού διέφερε μεταξύ των κρατών μελών, καθώς ο όρος “διαθέσιμος” δεν καθορίστηκε στον κανονισμό. Η τροποποίηση του κανονισμού αριθ. 1452/2003 της ΕΚ, που τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2004, καθόρισε το ζήτημα της «διαθεσιμότητας βιολογικού σπόρου». Επιπλέον, απαγορεύθηκε η χρήση χημικώς επεξεργασμένου σπόρου, κατέστη υποχρεωτική η καθιέρωση εθνικής βάσης δεδομένων με όλους τους βιολογικούς σπόρους και πατατόσπορους στην αγορά σε κάθε κράτος μέλος καθώς και η καθιέρωση της διαδικασίας έγκρισης της χρήσης μη βιολογικού σπόρου εφόσον ο βιολογικός δεν είναι διαθέσιμος. Ο κανονισμός ΕΚ 834/2007 αντικατέστησε τους προηγούμενους κανονισμούς, ενώ το άρθρο 48 του

κανονισμού αριθ. 889/2008 περιγράφει λεπτομερώς τις προϋποθέσεις των εθνικών βάσεων δεδομένων για τους βιολογικούς σπόρους. Οποιοσδήποτε βιολογικός σπόρος δεν έχει καταχωρηθεί στην εθνική βάση δεδομένων για τους βιολογικούς σπόρους θα πρέπει να θεωρείται “μη διαθέσιμος” και συνεπώς επιτρέπονται άδειες για παρεκκλίσεις για τη χρήση συμβατικών σπόρων προς καλλιέργεια που δεν έχουν υποστεί επεξεργασία, με βάση αυτή τη “μη διαθεσιμότητα”. Εάν οι εθνικές βάσεις δεδομένων παραμένουν κενές, ή σχεδόν κενές, οι αρμόδιες αρχές χορηγούν συχνά άδειες για παρεκκλίσεις για τη χρήση συμβατικών σπόρων προς καλλιέργεια. Η καταχώριση όλων των διαθέσιμων βιολογικών σπόρων στις εθνικές βάσεις δεδομένων είναι επομένως το πρώτο βήμα για τον περιορισμό του αριθμού των παρεκκλίσεων, δεδομένου ότι αυτοί οι κατάλογοι αποτελούν την απόδειξη για την άρνηση της χρήσης μη βιολογικού σπόρου.

2.1 Μεταφόρτωση (upload) προσφορών για σπόρους στις εθνικές βάσεις δεδομένων

Στην Ευρώπη, σήμερα, υπάρχουν δύο κύριες μέθοδοι που υιοθετούν τα κράτη μέλη για την οργάνωση των προσφορών του βιολογικού σπόρου στις εθνικές βάσεις δεδομένων τους. Η πρώτη μέθοδος είναι μέσω ενός διαχειριστή βάσης δεδομένων: οι προμηθευτές σπόρων πρέπει να αναφέρουν την προσφορά σπόρων τους στον διαχειριστή της βάσης δεδομένων (π.χ. στην Αυστρία, την Ισπανία, τη Λετονία), ο οποίος είναι ο κύριος διαχειριστής της βάσης δεδομένων και είναι υπεύθυνος για την ακρίβεια και την καταχώρησής της. Το καθήκον αυτό μπορεί να αναληφθεί απευθείας από τις αρμόδιες εθνικές αρχές ή να ανατεθεί σε έναν ιδιωτικό οργανισμό (παραδείγματα μπορούν να βρεθούν στην Ελλάδα, την Ολλανδία, την Ισπανία και τη Βουλγαρία). Το πλεονέκτημα αυτής της μεθόδου είναι ότι οι προσφορές βιολογικών σπόρων εισάγονται σωστά στη βάση δεδομένων, αλλά το μειονέκτημα είναι ότι το σύστημα έχει μεγάλο φόρτο εργασίας και ως αποτέλεσμα οι βάσεις δεδομένων ενδέχεται να ενημερώνονται πιο αργά. Έτσι, η λίστα διαθεσιμότητας των βιολογικών σπόρων που ζητείται από τους αγρότες μπορεί να μην αντανάκλα πάντα την πραγματική τρέχουσα διαθεσιμότητα. Η δεύτερη μέθοδος παρέχει στους προμηθευτές σπόρων την άμεση πρόσβαση στη βάση δεδομένων και τη δυνατότητα ενημέρωσης της λίστας των δικών τους προσφορών μέσω του ιδιωτικού τους λογαριασμού (π.χ. Γερμανία, Ελβετία, Βέλγιο, Σουηδία και Πορτογαλία). Το κύριο πλεονέκτημα αυτής της μεθόδου είναι ότι ο προμηθευτής σπόρων μπορεί να ενημερώσει την προσφορά σύμφωνα με το τρέχον απόθεμα του σε βιολογικούς σπόρους, σε πραγματικό χρόνο. Ο προμηθευτής σπόρων εγγυάται, μέσω σύμβασης με τον εθνικό διαχειριστή βάσεων δεδομένων, ότι πληρούνται οι απαιτήσεις πιστοποίησης για την εμπορία των βιολογικών σπόρων.

2.2 Χαρακτηριστικά και λειτουργία των εθνικών βάσεων δεδομένων βιολογικού σπόρου

Οι νομικές απαιτήσεις για τις εθνικές βάσεις δεδομένων για τους βιολογικούς σπόρους είναι αρκετά περιορισμένες ώστε ακόμα και ένας στατικός κατάλογος (π.χ. ένα αρχείο PDF) συμμορφώνεται με τον ισχύοντα βιολογικό κανονισμό (ΕΚ 889/2008, άρθρο 51). Ωστόσο, προτιμώνται πλήρως ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων καθώς μπορούν να ενημερώνονται ευκολότερα και πιο συχνά και να προσφέρουν πολλές επιπλέον λειτουργίες και χαρακτηριστικά, όπως τα ακόλουθα:

Λειτουργίες: Η **λειτουργία ιστορικού** επιτρέπει στους γεωργούς, τους φορείς ελέγχου, τους προμηθευτές σπόρων και άλλες αρχές να εντοπίσουν τον χρόνο που ήταν διαθέσιμη μια ποικιλία και από ποιον προσφέρθηκε (π.χ. Γερμανία). Η **λειτουργία προειδοποίησης δραστηριότητας** στέλνει αυτόματα μια **ειδοποίηση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου** για να υπενθυμίσει στους προμηθευτές σπόρων να ενημερώσουν τις προσφορές τους, εάν δεν ήταν δραστήριοι στη βάση δεδομένων για ορισμένο χρονικό διάστημα (π.χ. 14 ημέρες). Ένα εργαλείο αναζήτησης επιτρέπει στους χρήστες / γεωργούς να βρουν εύκολα **τα στοιχεία επικοινωνίας** και τις διαθέσιμες προσφορές ενός συγκεκριμένου προμηθευτή σπόρων (π.χ. Βέλγιο). Η **λειτουργία επιλογής** επιτρέπει στους αγρότες να λαμβάνουν ενημερώσεις για επιλεγμένες καλλιέργειες, π.χ. σχετικά με τις ενημερωμένες προσφορές, την αλλαγή της κατηγορίας κ.λπ. απευθείας μέσω του λογαριασμού τους (π.χ. Ολλανδία). **Χαρακτηριστικά:** Μια επιπλέον λειτουργία ορισμένων βάσεων δεδομένων είναι ότι επιτρέπουν την **καθιέρωση υποομάδων εντός ενός είδους καλλιέργειας** με βάση την καλλιεργητική περίοδο (π.χ. εαρινές ή χειμερινές ποικιλίες) ή το είδος της αγοράς (π.χ. βιομηχανική χρήση, αγορά φρέσκων προϊόντων). Με αυτή τη λειτουργία είναι δυνατή η εφαρμογή μιας πιο λεπτομερούς ταξινόμησης των υποομάδων καλλιεργειών σε διαφορετικές κατηγορίες αδειών παρέκκλισης, όπως περιγράφηκε προηγουμένως.

Ορισμένες βάσεις δεδομένων να περιλαμβάνουν **πρόσθετες πληρο-**

φορίες σχετικά με τις ποικιλίες ή τις παρτίδες σπόρων όπως η μέθοδος βελτίωσης (οργανική, συμβατική ...), η ποιότητα των σπόρων ή η καταλληλότητα μιας ποικιλίας για ειδικές περιφέρειες ή προσεγγίσεις διαχείρισης. Η εθνική βάση δεδομένων για τους σπόρους της Δανίας, για παράδειγμα, σημειώνει αν οι ποικιλίες έχουν δοκιμαστεί για τοπική προσαρμοστικότητα και καταλληλότητα στη χώρα. Εάν μια ποικιλία δεν είναι κατάλληλη ο προμηθευτής καλείται να αφαιρέσει την ποικιλία από τη βάση δεδομένων. Ένα άλλο πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό είναι **η δυνατότητα υποβολής αιτήματος παρέκκλισης και ο έλεγχος αυτού μέσω της βάσης δεδομένων.**

Αυτό επιτρέπει στους γεωργούς να καταθέσουν άμεσα μια φόρμα αίτησης παρέκκλισης στη βάση δεδομένων και ο φορέας ελέγχου να λαμβάνει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για τη χορήγηση ή την απόρριψη του αιτήματος, διαδικτυακά. Τα συλλεγμένα δεδομένα μπορούν να εξαχθούν και να αναρτηθούν σε μια ετήσια έκθεση σχετικά με τις επιτρεπόμενες παρεκκλίσεις για χρήση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (αυτό συμβαίνει στη Γερμανία⁵). Αυτή η διαδικασία είναι πολύ αποδοτική και διευκολύνει την επιτυχή υλοποίηση και τη χρήση της βάσης δεδομένων των βιολογικών σπόρων από τους γεωργούς και τους φορείς ελέγχου.

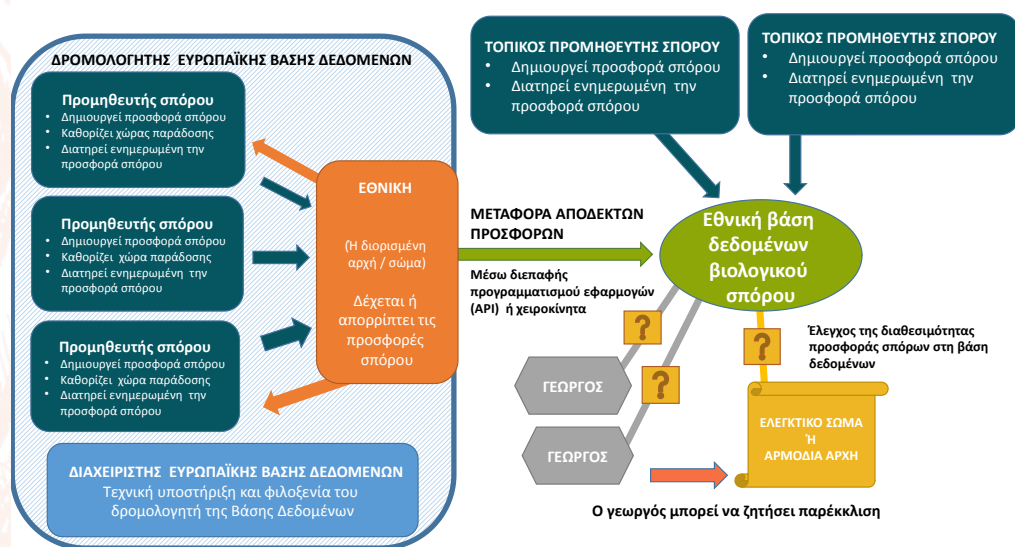
2.3 Η Βάση δεδομένων του δρομολογητή της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η ζήτηση για βιολογικούς σπόρους σε μια δεδομένη χώρα μπορεί να καλυφθεί καλύτερα εάν ληφθούν υπόψη και οι προμηθευτές σπόρων γειτονικών χωρών ή χωρών με παρόμοιες εδαφοκλιματολογικές συνθήκες. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα, καθώς η προσφορά βιολογικού σπόρου είναι πολύ περιορισμένη σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες, ενώ υπάρχει μια αυξημένη προσφορά σε άλλες. Επιπλέον, υπάρχουν διεθνείς προμηθευτές βιολογικών σπόρων που προσφέρουν ένα ευρύ φάσμα ποικιλιών που θα μπορούσαν ενδεχομένως να καλλιεργηθούν σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Από σήμερα, οι προμηθευτές σπόρων πρέπει να εισάγουν και να ενημερώνουν τις ποσότητες των βιολογικών σπόρων που διατίθενται σε κάθε ενδιαφερόμενη χώρα, στις αντίστοιχες εθνικές βάσεις δεδομένων (το οποίο μπορεί επίσης να σημαίνει και σε διαφορετικές τοπικές γλώσσες). Εάν το δυναμικό της αγοράς μιας δεδομένης χώρας είναι πολύ μικρό, υπάρχει περιορισμένο ενδιαφέρον για την εισαγωγή των διαθέσιμων βιολογικών σπόρων στη βάση δεδομένων αυτής της χώρας. Επιπλέον, ορισμένα κράτη μέλη επιτρέπουν την εισαγωγή των βιολογικών σπόρων στην εθνική βάση δεδομένων τους μόνο εάν ο προμηθευτής σπόρων έχει και έδρα στη χώρα τους. Αυτό περιορίζει περαιτέρω τη διαθεσιμότητα βιολογικού σπόρου.

Για να βελτιωθεί αυτή η κατάσταση, το πρόγραμμα LIVESEED αναπτύσσει έναν δρομολογητή μιας κοινής ευρωπαϊκής βάσης δεδομένων που μπορεί να μειώσει σημαντικά τα διοικητικά εμπόδια για τους προμηθευτές βιολογικών σπόρων και να δώσει σε διεθνείς εταιρείες σπόρων πρόσβαση στις εθνικές βάσεις δεδομένων για τους βιολογικούς σπόρους μέσω μιας ενιαίας ομοιόμορφης διαδικτυακής πύλης. Αυτό συμβάλλει στη δημιουργία υγιούς ανταγωνισμού για το εμπόριο των βιολογικών σπόρων και αυξάνει τη διαφάνεια γύρω από την προσφορά βιολογικών σπόρων εντός της ΕΕ.

Ο προμηθευτής σπόρων θα μπορεί να εισάγει την προσφορά του στη βάση δεδομένων του πανευρωπαϊκού δρομολογητή και στη συνέχεια θα μπορεί να επιλέξει τις χώρες όπου οι ποικιλίες του αναμένεται να αποδώσουν καλά και στις οποίες οι σπόροι

του μπορούν να αποσταλούν με λογικό κόστος. Αυτές οι πληροφορίες θα διαβιβαστούν στις εθνικές βάσεις δεδομένων για τους σπόρους μέσω μιας Διεπαφής Προγραμματισμού Εφαρμογών (API) ή ηλεκτρονικών αντιγράφων (Softcopy)(σχήμα 2). Οι εθνικές αρχές μπορούν στη συνέχεια να αποφασίσουν εάν θα αποδεχθούν τις προσφορές που προστέθηκαν από τους προμηθευτές σπόρων ή όχι, καθώς το σύστημα παρέκκλισης βασίζεται στην εθνική βάση δεδομένων και στους διαθέσιμους βιολογικούς σπόρους στην επικράτειά του. Σε περίπτωση που μια εθνική αρχή δεν αποδεχθεί μια προσφορά βιολογικού σπόρου, ενημερώνει τον προμηθευτή σπόρων και αιτιολογεί την απόφασή της. Ο προμηθευτής σπόρων μπορεί να κληθεί να αποδείξει ότι η προσφορά της ποικιλίας βιολογικού σπόρου είναι κατάλληλη για τις κλιματολογικές συνθήκες της συγκεκριμένης χώρας.

Σχήμα 2. Διάγραμμα ροής της βάσης δεδομένων του δρομολογητή και εμφάνιση δεδομένων σε εθνικές βάσεις δεδομένων για βιολογικούς σπόρους. Τα μπλε βέλη δείχνουν τις προσφορές σπόρων που εκτελούνται από τον προμηθευτή σπόρων. Τα κόκκινα βέλη δείχνουν τις προσφορές που απορρίφθηκαν από την αρμόδια αρχή. Τα πράσινα βέλη δείχνουν προσφορές που έγιναν δεκτές από την αρμόδια αρχή με την εμφάνιση δεδομένων στις αντίστοιχες βάσεις δεδομένων για τους βιολογικούς σπόρους (μέσω του API διεπαφής προγραμματισμού εφαρμογών ή χειροκίνητα). Οι γεωργοί και οι φορείς ελέγχου μπορούν να ελέγξουν τη διαθεσιμότητα βιολογικών σπόρων στις εθνικές βάσεις δεδομένων. Εάν δεν υπάρχει κατάλληλος βιολογικός σπόρος, οι γεωργοί μπορούν να ζητήσουν αίτημα παρέκκλισης για τη χρήση μη βιολογικών, μη επεξεργασμένων σπόρων.

Μέρος Τρίτο

- Εναλλακτικές πηγές βιολογικού σπόρου

Η Βιολογική γεωργία από τη φύση της απαιτεί έναν ευρύτερο αριθμό ποικιλιών σε σύγκριση με τη συμβατική γεωργία. Αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για ειδικά περιβάλλοντα ή περιφέρειες (όπως πολλές από αυτές της λεκάνης της Μεσογείου), που χαρακτηρίζονται από την μεγάλη μεταβλητότητα του κλίματος, των εδαφών, των αγροοικοσυστημάτων και συνηθειών διατροφής. Η προσφυγή σε εναλλακτικές πηγές σπόρου προς καλλιέργεια από τους εμπορικά διαθέσιμους σπόρους, μπορεί να αποτελέσει μια στρατηγική για την ενίσχυση του επιπέδου της αγροβιοποικιλότητας, να διευρύνει τη συνολική διαθεσιμότητα και τη χρήση του βιολογικού σπόρου και να διαφοροποιήσει τις στρατηγικές της αγοράς (π.χ. τοπική αγορά, Κοινωνικά Υποστηριζόμενη Γεωργία). Αυτό ισχύει ιδιαίτερα όταν η παραγωγή των βιολογικών σπόρων δεν είναι επαρκώς αναπτυγμένη ή οικονομικά βιώσιμη για τις εταιρείες σπόρων ή όταν οι αγρότες αναζητούν ποικιλίες με πολύ συγκεκριμένες ιδιότητες και γεύση.

3.1 Παραδοσιακές ποικιλίες και ιδιοπαραγόμενος σπόρος

Παραδοσιακές ή τοπικές ποικιλίες είναι ποικιλίες που δημιουργήθηκαν από αγροτικές κοινότητες σε συγκεκριμένες περιοχές πριν από την εμφάνιση των κανόνων εμπορικής γενετικής βελτίωσης και προστασίας δικαιωμάτων επί των φυτικών ποικιλιών. Αυτό συνεπάγεται μια ισχυρή σχέση μεταξύ

αυτών των ποικιλιών και των τοπικών ή περιφερειακών αγρονομικών πρακτικών, καθώς και των κοινωνικο-πολιτιστικών πτυχών που αφορούν τη γεωργία και την παραγωγή τροφίμων. Οι βιοκαλλιεργητές επιτρέπεται να ξανασπείρουν την σοδειά των διαφόρων ποικιλιών που καλλιεργούν, και μόνο για προστατευόμενες ποικιλίες ισχύει με βάση ειδικούς κανόνες (για λεπτομέρειες βλέπε κανονισμούς της ΕΕ 2100/94 και 1768/95). Η εκπαίδευση των αγροτών για το πώς να διασώσουν τους δικούς τους σπόρους και να αποκτήσουν πρόσβαση σε ενδιαφέρον γενετικό υλικό είναι το κλειδί για την ενδυνάμωσή τους και για την εξασφάλιση καλής ποιότητας σπόρου. Η πρόσβαση στις παραδοσιακές ποικιλίες είναι δυνατή μέσα από:

- Τράπεζες Γενετικού Υλικού - Αίτηση για άμεση χρήση, σε περιπτώσεις που δεν απαιτείται Πρότυπο Συμφωνητικό Διακίνησης Γενετικού Υλικού (SMTA). Η πρόσβαση στο υλικό τείνει να περιορίζεται σε πολύ μικρές ποσότητες σπόρου.
- Κοινοτικές τράπεζες σπόρων (CSB)⁶ - επιτρέπουν την πρόσβαση σε τοπικές ποικιλίες, συχνά σε μεγαλύτερες ποσότητες από αυτές των Τραπεζών σπόρων.
- Δίκτυα σπόρων - που βασίζονται σε ανταλλαγές σπόρων και γνώσεων μεταξύ των γεωργών.

⁶ <http://www.communityseedbanks.org/>

Το παράδειγμα της Ελλάδας

Πολλοί Έλληνες βιοκαλλιεργητές διατηρούν τις δικές τους ποικιλίες ή παίρνουν τους σπόρους τους από τα δίκτυα διατήρησης σπόρων και τις Κοινοτικές Τράπεζες Σπόρων. Ισχυρίζονται ότι αυτοί οι σπόροι από παραδοσιακές ποικιλίες, ή από ορισμένες σύγχρονες ποικιλίες που βελτιώθηκαν στα κρατικά ιδρύματα είναι καταλληλότερες, καθώς είναι καλύτερα προσαρμοσμένοι στις τοπικές συνθήκες και στην γεωργία χαμηλών εισροών και επίσης είναι φθηνότερες από τους εισαγόμενους σπόρους.

Για να ενισχύσει αυτή την οπτική και για να βοηθήσει τις τοπικές κοινότητες να αξιοποιήσουν την αγροβιοποικιλότητα τους, το δίκτυο ΑΙΓΙΛΟΠΑΣ⁷ ξεκίνησε το 2012 προγράμματα κατάρτισης γύρω από την σποροπαραγωγή για τους βιοκαλλιεργητές. Κάθε χρόνο, πραγματοποιούνται περιφερειακά σχολεία σπόρων σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές, στοχεύοντας σε γεωργούς και γεωργικούς συνεταιρισμούς, γεωπόνους, κηπουρούς, καταναλωτές, φορείς αγροδιατροφικής αλυσίδας και παραγωγούς σπόρων. Οι Περιφερειακές Κοινοτικές Τράπεζες Σπόρων του ΑΙΓΙΛΟΠΑ εργάζονται για την αξιολόγηση των ποικιλιών και την δοκιμή σπόρων, ενώ καλούνται επίσης να συμμετέχουν ερευνητικά ιδρύματα, πανεπιστήμια και φορείς του κλάδου τροφίμων. Κατά τη δεκαπενταετή δραστηριότητα του δικτύου ΑΙΓΙΛΟΠΑΣ έχουν επανεισαχθεί για καλλιέργεια ορισμένες πολύτιμες παραδοσιακές ποικιλίες και έχουν γίνει επίσης και καινούργιες επιλογές: “Λήμνος” (παλαιά ποικιλία σκληρού σιταριού), “Σκληρόπετρα” (μια παλαιά ποικιλία μαλακού σιταριού), όπως και η μοναδική Ελληνική παραδοσιακή ποικιλία μονόκοκκου σιταριού “Καπλουτζάς”, είναι μόνο κάποιες από τις τοπικές ποικιλίες που καλλιεργούνται ευρέως τώρα, στην Βόρεια και την Κεντρική Ελλάδα. Κάποιες τοπικές ποικιλίες (μονόκοκκο σιτάρι “Καπλουτζάς”, σκληρό σιτάρι “Σαρίτσαμ” από τη Λέσβο και το τοπικό πιπέρι “Μπαχοβίτικο” από την περιοχή της Αριδαίας) έχουν υποβληθεί για εγγραφή στον εθνικό κατάλογο⁸ ως διατηρητέες ποικιλίες. Βασικός σπόρος για την επακόλουθη παραγωγή πιστοποιημένου βιολογικού σπόρου αναμένεται να δημιουργηθεί και διατεθεί σύντομα. (Κώστας Κουτής, Αιγίλοπας - Ελλάδα).

⁷ <http://www.aegilops.gr/>

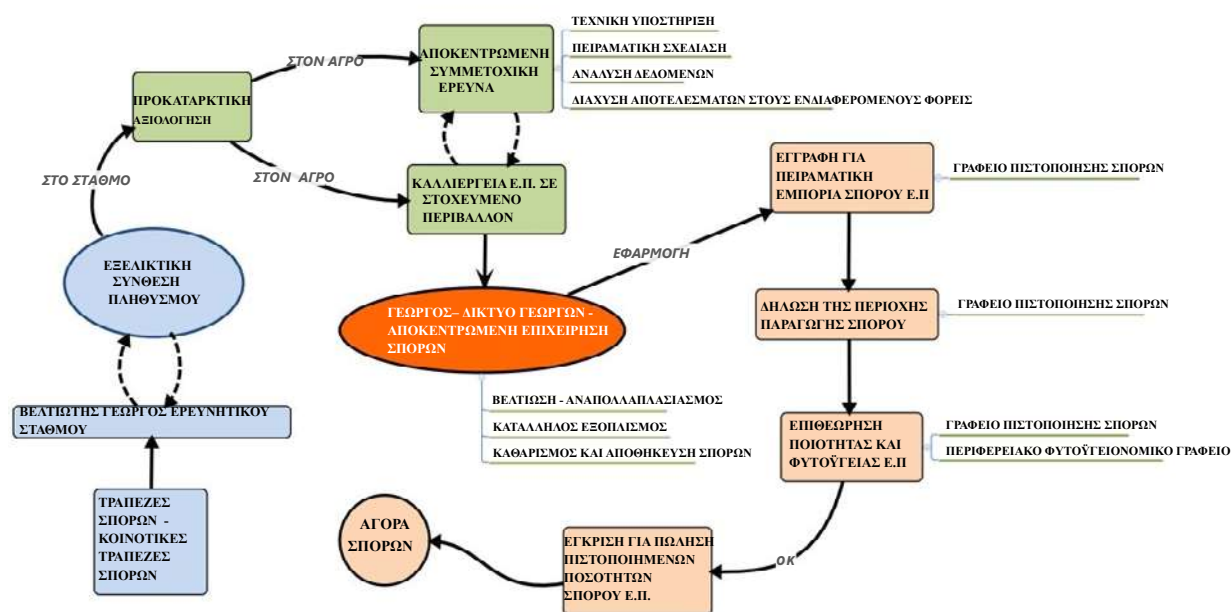
⁸ Η έννοια των “διατηρητέων ποικιλιών” υφίσταται στην κοινοτική νομοθεσία από την οδηγία 98/95 της ΕΕ, η οποία εφαρμόζεται σε “παραδοσιακές ποικιλίες λαχανικών και ποικιλίες παραδοσιακά καλλιεργούμενες σε ορισμένες περιοχές, που απειλούνται από γενετική διάβρωση και ποικιλίες χωρίς εγγενή αξία για εμπορική παραγωγή αλλά καλλιεργούμενες υπό ειδικές συνθήκες καλλιέργειας”. Η ρύθμιση της εγγραφής τους σε καταλόγους ποικιλιών και η νόμιμη κυκλοφορία σπόρων τους, περιέχεται σε σειρά μεταγενέστερων νομοθετικών πράξεων (Οδηγίες της ΕΕ 2008/62 · 2009/145 · 2010/60).

3.2 Πληθυσμοί και βιολογικό ετερογενές υλικό (Organic Heterogenous Material, OHM)

Οι πληθυσμοί των φυτών δημιουργούνται μέσω πολύπλοκων διασταυρώσεων διαφορετικών γονεϊκών γραμμών των αυτογονιμοποιούμενων ειδών ή καλλιεργώντας παράλληλα διαφορετικές ποικιλίες σταυρογονιμοποιούμενων ειδών των οποίων στη συνέχεια αναμιγνύονται οι απόγονοι. Τόσο για τα αυτογονιμοποιούμενα όσο και για τα σταυρογονιμοποιούμενα είδη το αποτέλεσμα των διασταυρώσεων ή το μίγμα των απογόνων εκθέτεται σε φυσική επιλογή για διαδοχικές γενεές. Με την εφαρμογή της απόφασης 2014/150, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή άνοιξε το δρόμο προς την πειραματική εμπορία πληθυσμών σιταριού, κριθαριού, βρώμης και αραβοσίτου μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2018. Μέχρι σήμερα, η Δανία, η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ολλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο συμμετείχαν στο πείραμα, εγγράφοντας ετερογενείς πληθυσμούς δημητριακών για εμπορία.

Με την εφαρμογή της απόφασης 2018/1519⁹, η Επιτροπή επέκτεινε το πείραμα μέχρι το Φεβρουάριο του 2021, επιτρέποντας σε όλα τα κράτη μέλη να συμμετάσχουν στην εγγραφή ετερογενών πληθυσμών του ίδιου είδους (προθεσμία για νέες αιτήσεις: Δεκέμβριος 2019)¹⁰.

Η επέκταση αυτή θα γεφυρώσει τις τρέχουσες εμπειρίες εμπορίας των πληθυσμών με τις προβλεπόμενες διατάξεις του νέου Κανονισμού Βιολογικής Γεωργίας που θα τεθεί σε ισχύ τον Ιανουάριο του 2021, επιτρέποντας τη χρήση σπόρου από βιολογικό ετερογενές υλικό (OHM) στη βιολογική γεωργία (Κανονισμός ΕΕ 848/2018, άρθρο 13). Η εφαρμογή της παραγωγής και πώλησης OHM στον νέο Κανονισμό Βιολογικής Γεωργίας θα υπόκειται ωστόσο σε κατ' εξουσιοδότηση πράξεις από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Οι συνεχιζόμενες εμπειρίες από την εμπορία σπόρου πληθυσμών στον τομέα της βιολογικής γεωργίας, οι οποίες αναλύονται από το LIVESEED, είναι επομένως πολύ σημαντικές για την ενημέρωση της Επιτροπής σχετικά με τα επιτυχημένα μοντέλα εγγραφής, χαρακτηρισμού, εμπορίας, ανίχνευσης και πιστοποίησης των OHM.

Σχήμα 3. Εφαρμογή της Απόφασης 2014/150 / ΕΕ για το ετερογενές υλικό (ή εξελικτικός πληθυσμός, ΕΠ) στην Ιταλία: επίσημα ερευνητικά ιδρύματα (μπλε) δημιουργούν τους αρχικούς πληθυσμούς. Αυτοί αξιολογούνται στον αγρό πριν την εγγραφή για εμπορία (πράσινο). Ο σπόρος του ΕΠ αναπολλαπλασιάζεται και διατίθεται στο εμπόριο (πορτοκαλί) από εταιρείες σπόρων ή γεωργούς που κατέχουν άδεια παραγωγής σπόρων. Η καταχώριση του ΕΠ και η μεταγενέστερη πιστοποίηση ποιότητας και φυτοϋγείας σπόρου ακολουθούν τις διαδικασίες που περιγράφονται από τους κανονισμούς της ΕΕ και των εθνικών κανονισμών. Οι αποκεντρωμένες εταιρείες σπόρων / επιχειρήσεις είναι κατάλληλες για την παραγωγή και την εμπορία των σπόρων ΕΠ, αφού τα καλύτερα αποτελέσματα επιτυγχάνονται όταν οι ΕΠ καλλιεργούνται στην περιοχή προσαρμογής τους.

9 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:02009R0428-20161116&from=EN>

10 https://eur-lex.europa.eu/eli/dec_impl/2018/1519/oj

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018D1519&from=EN>

Ενίσχυση Βιολογικού Σπόρου Προσαρμοσμένων Ποικιλιών

Οι σπόροι είναι το θεμέλιο της καλλιέργειας. Ως εκ τούτου, η βιολογική παραγωγή πρέπει να ξεκινήσει με βιολογικό σπόρο. Η εφαρμογή βιολογικού σπόρου είναι υποχρεωτική σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό κανονισμό για τη βιολογική γεωργία, αλλά συμβατικοί μη επεξεργασμένοι χημικά σπόροι εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται σε ποικίλο βαθμό σε διάφορες χώρες.

Ποικιλίες προσαρμοσμένες στα βιολογικά συστήματα είναι καθοριστικής σημασίας για την αξιοποίηση του πλήρους δυναμικού της βιολογικής γεωργίας στην Ευρώπη. Απαιτούνται ειδικά χαρακτηριστικά: ανοχή ή ανθεκτικότητα έναντι των παρασίτων, ασθενειών και ζιζανίων και αποτελεσματικότητα χρήσης θρεπτικών ουσιών. Ωστόσο, ελάχιστοι οργανισμοί επενδύουν σε προγράμματα οργανικής βελτίωσης, κυρίως λόγω της χαμηλής απόδοσης των επενδύσεων. Για να επιτευχθεί η χρήση 100% βιολογικού σπόρου προσαρμοσμένων ποικιλιών, πρέπει να ξεπεράσουμε διάφορες προκλήσεις:

- Τεχνικές δυσκολίες στην παραγωγή βιολογικού σπόρου
- Ανεπαρκή προγράμματα οργανικής βελτίωσης
- Έλλειψη πληροφοριών σχετικά με τη διαθεσιμότητα και τη ζήτηση βιολογικών σπόρων
- Αντιφατική εφαρμογή της κοινοτικής οδηγίας για τη βιολογική παραγωγή

Τι θα κάνει το LIVESEED

Ο στόχος του LIVESEED είναι να βελτιώσει τη διαφάνεια και την ανταγωνιστικότητα στον τομέα του βιολογικού σπόρου και γενετικής βελτίωσης και να ενθαρρύνει τη ευρύτερη χρήση βιολογικού σπόρου.

Το LIVESEED θα:

- Προωθήσει την εναρμονισμένη με τον Ευρωπαϊκό κανονισμό εφαρμογή για τους βιολογικούς σπόρους
- Ενισχύσει τις βάσεις δεδομένων για τους βιολογικούς σπόρους σε ολόκληρη την ΕΕ
- Διερευνήσει τις κοινωνικοοικονομικές πτυχές που σχετίζονται με την παραγωγή και τη χρήση βιολογικού σπόρου
- Βελτιώσει την διαθεσιμότητα και την ποιότητα του βιολογικού σπόρου
- Αναπτύξει κατευθυντήριες γραμμές για τις δοκιμές και την εγγραφή των βιολογικών ποικιλιών
- Αναπτύξει καινοτόμες προσεγγίσεις βελτίωσης για τη διεύρυνση της επιλογής των βιολογικών ποικιλιών

Η έρευνα θα καλύπτει τα όσπρια, τα λαχανικά, τα οπωροφόρα δέντρα, τα σιτηρά και τα κτηνοτροφικά φυτά, λαμβάνοντας υπόψη διαφορετικά συστήματα καλλιέργειας σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Δουλεύοντας μαζί

Το LIVESEED έχει 36 εταίρους και 14 συνεργαζόμενα μέλη που καλύπτουν 18 ευρωπαϊκές χώρες. Η κοινοπραξία περιλαμβάνει πολλούς φορείς από: ερευνητικά ινστιτούτα, εταιρείες γενετικής βελτίωσης, εταιρείες σπόρων, ενώσεις βιολογικής γεωργίας (γεωργοί, μεταποιητές, λιανοπωλητές) και εθνικές αρχές.

Το LiveSeed, είναι μια μοναδική ευκαιρία για την αύξηση της ποιότητας και της ποσότητας των βιολογικών σπόρων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη.

Dóra Drexler, ÖMKi

“

”

Η δικτύωση διαφόρων πρωτοβουλιών στην Ευρώπη είναι σημαντική για την προώθηση της παραγωγής και της χρήσης των βιολογικού σπόρου και την ενίσχυση της οργανικής βελτίωσης.

*Gebhard Rossmanith,
Bingenheimer Saatgut*

Ελπίζω ότι στο τέλος θα μπορέσουμε να προσφέρουμε συστάσεις στις εθνικές αρχές και την ΕΕ σχετικά με τον τρόπο εναρμόνισης της εφαρμογής του κανονισμού της ΕΕ για τους βιολογικούς σπόρους.

*Monika Messmer,
FiBL-CH επιστημονικός συντονιστής*

“

”

Η καθιέρωση ενός αποτελεσματικά λειτουργικού τομέα βιολογικού σπόρου και οργανικής βελτίωσης είναι το κλειδί για τη βελτίωση της βιολογικής γεωργίας στην Ευρώπη.

*Riccardo Bocci,
Rete Semi Rurali*

Διάρκεια: 4 έτη (2017 - 2021)
Συντονιστής έργου: IFOAM
Επιστημονικός συντονιστής
της ΕΕ: FIBL-CH

Προϋπολογισμός: 7. 5εκ. EUR
από την Ευρωπαϊκή Ένωση και
1. 5εκ. EUR από την Ελβετία

LIVESEED

**ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΒΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΠΟΡΟΥ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΚΗΣ
ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ**

www.iiveseed.eu

Το LIVESEED χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα HORIZON 2020 της Ευρωπαϊκής Ένωσης βάσει της συμφωνίας επιχορήγησης αριθ. 727230 και από την Ελβετική Γραμματεία Δημόσιας Εκπαίδευσης, Έρευνας και Καινοτομίας με αριθμό σύμβασης 17.00090. Οι παρεχόμενες πληροφορίες αντανakλούν τις απόψεις των δημιουργών. Ο Εκτελεστικός Οργανισμός Έρευνας ή η SERI δεν είναι υπεύθυνοι για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που παρέχονται.